

kesneje, nego je bilo napovedano. Kar je več kot dve uri, je za koncert odločno preveč. Zato naj blagovoli „Glasbena Matica“ in katerokoli koncertno društvo bo sploh v tej sezoni še kak koncert priredilo, v bodoče tudi ravnokar označenega momenta ne prezreti. *Stanko Premrl.*

Dva jubileja v Gradcu.

Po kratkem presledku sta obhajala petdesetletnici svojega rojstva oba redna profesorja slovanske filologije na graški univerzi, dr. Karel Štrekelj in dr. Matija Murko. Dne 25. februarja predlanskega leta jo je slavil Štrekelj, 10. februarja letošnjega leta pa Murko. Oba slavljenca sta si pridobila na polju slovanske filologije že v tej kratki dobi tako izrednih zaslug, da se njiju petdesetletnica ne sme molče prezreti. Kot soizdajatelja svetovnoznanih glasil — Štrekelj

DR. K. ŠTREKELJ

je soizdajatelj „Archiva“, Murko pa jezikovnozgodovinskega časopisa „Wörter und Sachen“ — uživata evropski glas, zato se spodobi, da se ju spomni tudi lasten narod.

Dr. Karel Štrekelj

se je rodil v vasi Gorjansko pri Komnu na Goriškem dne 25. februarja l. 1859. Že v prvih dijaških letih je kazal veselje do svojega poznejšega poklica. O tem priča opomnja znanega slavista prof. Bandouina de Courtenay v Archivu, X, kjer omenjuje prvo večje delo Štrekljevo. Na tem mestu pravi Courtenay tako-le:

„Den Verfasser dieser Abhandlung kannte ich noch im Jahre 1872, wo er als etwa 12 jähriger Knabe das Görzer Gymnasium besuchte. Schon damals zeigte er großes Interesse für dialektologische Forschungen, indem er mir eine kleine Sammlung sorgfältig aufgezeichneter Texte in seinem heimatlichen Dialekte (Mittel-Karst) geliefert hatte. Es macht

mir also große Freude, den alten Bekannten als selbständigen Gelehrten begrüßen zu können und dies um so mehr, da die Arbeit selbst als eine gediegene bezeichnet werden muß.“

Dovršivši z odličnim uspehom goriško gimnazijo, je odšel na Dunaj študirat slavistiko.

Za privatnega docenta se je habilitiral s spisom: „Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes“, ki ga je izdala dunajska ces. akademija znanosti l. 1886. Leto pozneje je izšla razprava v posebnem odtisku.

Omeniti je, da je bil prof. Štrekelj obenem tudi urednik slovenskega prevoda drž. zakonika. L. 1896. je prišel po Oblakovi smrti (15. aprila 1896) za izrednega profesorja slavistike v Gradcu, kjer je postal l. 1908. redni profesor slovanske filologije s posebnim ozirom za slovenski jezik in slovstvo,

Če pregledamo samo površno naslove krajših ter daljših spisov in knjig, ki jih je spisal Štrekelj, se moramo v resnici čuditi neumorni marljivosti in vsestranski delavnosti našega učenjaka,

Ako analiziramo njegovo znanstveno delo, opazamo, da je izprva poleg slovniških študij posvetil svoje moči literarni zgodovini in kritiki, in to s posebnim ozirom na druga slovanska slovstva. Dalje si je stekel zelo veliko zaslug z izdajanjem narodnih pesmi in narodnega blaga. Glavno polje Štrekljevega znanstvenega dela pa je slovenska slovnica in etimologija.

Večina spisov, spadajočih v prvo vrsto, se nahaja v Lj. Zvonu, ki mu je bil Štrekelj od l. letnika (1881) do l. 1892. najmarljivejši sotrudnik.

Poleg Zvona so prinašali Štrekljeve spise še Letopis Mat. Sl., Zbornik Mat. Sl. in Dom in Svet ter naposled Časopis za zgodovino in narodopisje.

Slovenskemu občinstvu je prof. Štrekelj znan kot izdajatelj slovenskih narodnih pesmi.

Znanstveno polje, ki se je Štreklju najbolj priljubilo in kjer se je izkazal neprekosljivega strokovnjaka, je slovenska slovnica in etimologija. Archiv für sl. Philologie pa je tisti list, ki je leto za letom objavljala največ in najzrelejših njegovih razprav. Za to izredno delovanje ga je Jagić privzel za soizdajatelja tega znamenitega lista.

L. 1904. je izdala dunajska cesarska akademija znanosti znamenito delo: Zur slawischen Lehnwörterkunde. Tukaj nahajamo zbrano, kar je bilo dotlej raztreseno po različnih znanstvenih glasilih.

Najnovejše razprave prof. Štreklja se tičejo deloma slovenskih krajevnih imen po nemškem in slovenskem Štajerju, deloma nam razkrivajo in objasnjujejo vpliv Slovencev na Nemce, kakor se nam javlja v besedah, katere so si Nemci izposodili od nas. Krajevna imena so še danes žive priče o nekdanji moči in razširjenosti slovenskega naroda.

Velepomemben spis, ki je vzbudil tudi pri nemških učenjakih živo zanimanje, je: Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev. Tukaj je segel prof. Štrekelj s trdno roko obširnega znanja globoko v zakladnico nemških sosedov ter pokazal na celo vrsto naših besed, katerih Nemci ne bodo mogli utajiti. Dognal je, kako si niso samo štajerski Nemci, ampak tudi drugod izposojevali od Slovanov, o katerih navadno trde, da so le oni jemali pri svojem sosedu na posodo.

Ob koncu bodi omenjeno, da je v priznanje velikih zaslug imenovala Peterburška ces. akademija znanosti Štreklja za svojega dopisujočega člana; isto je storila narodopisna společnost češko-slovanska ter kraljev. srpska akademija v Beogradu.

Dr. Matija Murko.

Dne 10. februarja t. l. je preteklo petdeset let, kar se je rodil (1861) v Drsteli pri Sv. Urbanu zunaj Ptuja profesor dr. Matija Murko. V gimnazijo je pohajal najprej v Ptuj, končal pa je srednjo šolo v Mariboru. L. 1880. je šel na Dunaj, kjer se je posvetil slavističnim in germanističnim študijam. L. 1886. je bil na podlagi disertacije iz germanistike „Über das Adamsglossar“ promoviran sub auspiciis imperatoris za doktorja filozofije. V govoru, ki ga je imel pri slavnostni promociji, je obravnaval snov: „Über die Bedeutung der Fremdwörter“.

Že leto nato je dobil ustanovo dunajske univerze ter šel na Rusko, kjer je ostal 18 mesecev. Tukaj je imel dosti priložnosti, da se je temeljito seznanil s starejšo rusko književnostjo ter prišel tudi v ožjo dotiko z ruskim učenjaskim svetom.

Vrnivši se v domovino, je postal referent slovanskih dnevnikov v ministrstvu zunanjih zadev. Obenem je bil od l. 1892. do 1896. profesor slovenskega jezika na c. kr. Terezijanišču ter učitelj ruskega jezika na zavodu za orientalske jezike (1891—1899). L. 1896. je postal profesor ruskega jezika na konzularni akademiji, kjer je poučeval do l. 1902. Na podlagi obširnega dela „Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der slavischen Romantik, I. T. Die böhm. Romantik, Graz 1897“ se je habilitiral še v istem letu za privatnega docenta slavistike na dunajskem vseučilišču. L. 1902. pa so ga pozvali za rednega profesorja v Gradec, kjer deluje skupno s svojim kolegom, prof. Štrekljem.

Grabowski¹, katerega spis nam je poleg drugih virov služil za podlago, deli Murkovo znanstveno delovanje v štiri skupine, t. j. v a) lingvistično, b) kulturno-zgodovinsko, c) primerjevalno-literarno, d) narodopisno.

Ker je ta razdelitev zelo pregledna, se je hočemo držati tudi mi. V svojih mlajših letih se je Murko bavil podrobneje s slovniškimi vprašanji, spadajočimi deloma v nemški, deloma v slovenski jezik. Jezikoslovne spise je objavil v Arhivu, Letopisu Slov. M. in Radu jugoslov. akad. v Zagrebu.

V kulturnozgodovinski del Murkovih spisov spadajo članki, ki se nanašajo na kulturno zgodovino deloma Slovencev, deloma vseh Slovanov. V prvi vrsti nam je omeniti nekaj monografij, posvečenih izvečine učenjakom slavistom: Miklošiču, Oblaku in germanistu Heinzlu.

Trajen in res veličasten spomenik je postavil svojemu dragemu prijatelju V. Oblaku z življenjepisom, ki ga je obelodanil v Knezovi knjiž. S. M. l. 1899. To je biografija, kakor jih imamo malo v slovenskem slovstvu. Pisatelj nam ne opisuje samo Oblakovega življenja, ampak nam podaja popolno sliko in natančno analizo delovanja prerano nam umrlega učenjaka. Malo skrajšano je izšlo to delo tudi v nemškem jeziku: Vatr. Oblak, ein Beitrag zur Geschichte der neuesten Slavistik. Wien 1902.

Obširno študijo o J. Kollárju je spisal Murko v Letopisu M. S. l. 1894. in 1897.

Jako zaslužno in temeljito delo pa je Murkova knjiga, ki je izšla v Amelangovem založništvu v Lipskem l. 1908., namreč: Geschichte der älteren südslawischen Literaturen.²

V skupino primerjalno-literarnega delovanja Murkovega nam je šteti v prvi vrsti spise, ki se nanašajo na apokrifno

¹ Tad. Stan. Grabowski: Najnowsza Historia Literatur południowosłowiańskich i działalność prof. M. Murki, Kraków 1910.

² Kot važen dodatek k temu delu je izšla v začetku letošnjega leta v Ljubljani brošura: Zur Kritik der Geschichte der älteren südslawischen Literaturen. Povod tej knjižici je dala Čorovičeva kritika v Arch. XXXII. (str. 275—281), ki hoče Murkovi knjigi odreči znanstveno vrednost.

literaturo in prehod takih snovi v slovansko slovstvo. V Sitzungsberichte dunajske ces. akademije je izšla l. 1890. obsežna razprava: Die Geschichte von den sieben Weisen bei den Slaven. V študiji: Die russische Übersetzung des Apolonius von Tyrus und der Gesta Romanorum (Arch. XIV.) dokazuje prepričevalno na podlagi posameznih rokopisov, da ima ruski tekst svojo podstavo v poljskem, ki pa ni nič drugega, nego samostojna preuredba češke povesti o Apoloniusu s Tyra.

Kakor raziskuje prof. Štrekelj medsebojno vplivanje slovanskega in nemškega naroda v slovniškem oziru, zlasti kar se tiče besednega zaklada, tako si je Murko pridobil velikih zaslug kot raziskovalec izvunnarodnih vplivov v literaturi. Najlepsi uspeh teh primerjevalnih študij je njegova izvrstna knjiga: Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der slavischen

DR. M. MURKO

Romantik I. Teil. Die böhmische Romantik. Graz 1897. To delo je vzbudilo med učenjaki največje zanimanje. Tukaj se je pokazal Murko kot pravega in temeljitega slovstvenika, ki zna soditi kritično in nepristransko, ki je umel združiti svoje slavistično in germanistično znanje v harmonično celoto. Skoro vse ocene, katerih je nepregledno število, se izražajo o tem velezanimivem delu laskavo in pohvalno. Seveda so mu s te ali one strani tudi očitali, da je v iskanju tujega vpliva zašel včasih malo predaleč. To pa so le malenkostni nedostatki, ki zaslužnemu delu ne kratijo njegove vrednosti.

Obširno razpravo o srbsko-hrvaški narodni pesmi pri Nemcih je napisal Murko v Arch. (XXVIII): Die serbokroatische Volkspoesie in der deutschen Literatur. Podaja nam natančen pregled, kako se tudi Nemci niso mogli ogniti vplivu južnoslovanske narodne pesmi, kako je zlasti vplivala Vuk-Karadžičeva zbirka na Goetheja in Grimma, kako se je znanje o tej poeziji vedno bolj širilo po raznovrstnih prevodih in specialnih študijah.

Zelo plodovito delovanje pa razvija prof. Murko na polju slovanskega folklorja ali narodopisja. Izpočetka je iskal za

to vzorov pri naših severnih bratih Čehih. Posebno ga je navdušila narodopisna razstava v Pragi l. 1895. Za Slovence so važni zlasti nauki, ki jih podaja ob koncu svojega slovenskega spisa v L. M. S., češ, da „zbirajmo in hranimo svoje starine, samobitne in prisvojene, kolikor moremo, ker človeka, ki ni barbar, bo vedno zanimalo, kako so živeli njegovi predniki“. Morebiti so bile poleg drugih teženj tudi te vrstice povod, da se je osnovalo in ustanovilo v Mariboru zgodovinsko društvo, kateremu je sledil narodni muzej.

Omenili seveda nismo še mnogo drugih daljših in krajših člankov in referatov, ki so razstreseni po raznih znanstvenih revijah in časnikih, a so važni raditega, ker so pisani stvarno in poučljivo.

Pred dvema letoma je začel izhajati v Heidelbergu nov časopis „Wörter und Sachen“, ki mu je glavni namen ta, da porablja rezultate kulturno-zgodovinskih preiskav v razlago pojmov in besedi ter kaže s tem v jezikoznanstvu nove smeri. Misel je izšla iz Gradca, in gotovo ne brez zaslug Murkovih, ki je temu listu tudi sourednik. V II. letniku 1. zv. je napisal Murko zelo obširno razpravo o nagrobnih obredih slovanskih narodov¹ ter podal in razjasnil na podlagi teh raziskavanj več zanimivih etimologij.

V predstojeh vrstah smo v kratkem in površno očrtali znanstveno delovanje prof. Murka. Kako obsežno je to delovanje, je razvidno že iz samih imen časopisov in revij, v katere je Murko pošiljal svoje spise. To so v prvi vrsti: Archiv f. slavische Philologie, Mitteilungen d. anthropologischen Gesellschaft in Wien, Zeitschrift f. österreich. Volkskunde, Deutsche Literaturzeitung, Allgemeines Literaturblatt, Euphorion; Letopis Mat. Slovenske, Ljublj. Zvon, Časopis za zgod. in narodopisje, Izvestje muzejskega društva za Kranjsko; Rad jugoslovan. akademije; Časopis Historický, Listy filologické in še več drugih.

Prof. Murko je tudi dopisujoči član jugoslovanske akademije v Zagrebu, istotako srbske kralj. akademije v Belgradu in Narodopisne spoletnosti češkoslovenske.

L. 1909. je bil tudi imenovan za častnega doktorja češkega vseučilišča v Pragi.

Janko Kotnik.

† Profesor Josip Apih.

Dne 19. januarja je nenadoma umrl v Celovcu vpokojeni profesor na celovškem učiteljski, ravnatelj zasebnega učiteljskega sester uršulink v Celovcu, ravnatelj Mohorjeve tiskarne in blagajnik Mohorjeve družbe, gosp. Josip Apih. Z njegovo smrtjo so izgubili koroški slovenski učitelji svojega očeta, Mohorjeva družba zvestega in varčnega blagajnika, vsi Slovenci pa znamenitega zgodovinarja.

Pokojnik je bil rojen dne 16. marca l. 1853.² v Žapužah na Gorenjskem, je od l. 1864. do 1872. obiskoval gimnazijo v Ljubljani, kjer je 1. julija l. 1872. z odliko maturiral. Od l. 1872. do 1876. je obiskoval dunajsko univerzo, poslušal historika Büdingerja in Lorenza ter geografa Simonija in zgodovinarja Sickela pa tudi znamenitega slavista Miklošiča. Izpit za poučevanje zgodovine in geografije na srednjih šolah je napravil dne 14. novembra 1876 na Dunaju, izpit iz nemščine za nižje razrede pa l. 1879. Od l. 1877. do 1892. je služboval kot profesor na deželni veliki realki v

Novem Jičinu, l. 1892. pa je postal profesor na učiteljski v Celovcu, kjer je ostal do l. 1907., ko je stopil v stalni pokoj. Ker je poučeval tukaj slovenščino, je napravil pri profesorju Kreku in Gradcu izpit za nižje razrede. Ustanovil je s pomočjo gospe deželnega predsednika Schmidt-Zabierowa višjo deklško šolo in je bil nekaj časa nje vodja. Pozneje pa je nemškonarodna politika Apiha odstavila od vodstva, ker „kot Slovenec ne more vzgajati mladine v nemškem duhu“. Stvar je prišla tudi v deželni zboru na razgovor in deželni predsednik je izjavil, „da takega moža, kot je Apih, daleč čez koroške meje ni“.

Veliko je deloval Apih na zgodovinskem in pedagoškem polju. Opisal je zibelko slovanstva, Velehrad („Zvon“ 1875), narisal plemstvo in narodni razvoj s posebnim ozirom na Slovence („Zvon“ 1877), opisal je židovstvo v zgodovinskem, verskem in prirodopisnem oziru („Lj. Zvon“, 1885). Od teh splošnih predmetov je prestopil na ožje slovensko polje in je opisal v „Letopisu Mat. Slov.“ l. 1885. Žigo Herbersteina s posebnim ozirom na slovanstvo. Spis se posebno peča s Herbersteinom, odkriteljem Rusije. L. 1888. je napisal nekaj „k zgodovini „Popotnika“, l. 1889. pa „Statistiko članov Matice Slovenske“ in l. 1890. „Statistično črtico dijaštva avstrijskih visokih šol“. Znameniti so tudi njegovi spisi: „Kranjski stanovi“ v Letop. M. Sl. 1892, „K zgodovini novomeški v 8. veku“ (Izv. M. K. II. l.), ter „K obrtni politiki v 18. veku“ (Izv. M. K. IV.).

Najznamenitejša njegova knjiga pa je: „Slovenci in 1848. leto“. Izdala jo je Matica Slovenska l. 1888.¹ To snov je porabil tudi v nemškem spisu: „Die Slovenen und das Jahr 1848“. Druck von Rudolf Brzezowsky & Söhne 1896, 8°. (Iz: Österreichisches Jahrbuch. Jahrgang 1890, str. 79—106; 1892, str. 175—208; 1894, str. 15—35; 1896, str. 119—154.) (Glej Simonič: Slov. bibliografija str. 12.) Lepa je njegova jubilejna knjiga povodom 50letnice vlade našega cesarja: „Naš cesar“, ki jo je izdala Mohorjeva družba.

A tudi na zgodovinsko-pedagoškem polju je bil Apih delaven. Znanе so njegove publikacije, ki obravnavajo zgodovino slov. šolstva, slovenskemu svetu manj znana bo temeljita razprava: „Die thesesianisch-josephinische Schulreform in Kärnten“. (Carinthia I. l. 1903. in 1904), ki je izšla tudi v posebnem odtisku. Za „Slovensko Šolsko Matico“ je obdeloval zgodovinsko učno snov za ljudske šole, katero je nadaljeval prof. dr. M. Potočnik. Mnogo je delal v arhivih na Dunaju, v Ljubljani in v Celovcu. Ni še dolgo tega, ko mi je pravil, da bo tudi začel sodelovati pri „Časopisu za zgodovino in narodopisje“. Imel je pripravljenega za to obilo gradiva. Z veseljem je zasledoval delovanje mariborskega zgod. društva. Priredil je še skupno z nekim drugim gospodom ljudsko izdajo Jurčičevega „Desetega brata“, ki ga izda jeseni Mohorjeva družba, in se veselil, ko je vposlal slikar Vavpotič prve krasne ilustracije zanj.

Plodonosno in večkrat burno je bilo njegovo življenje. Sedaj pa mirno spi na pokopališču v Trdni vasi pri Celovcu. Za njim stoji zgodovinsko-slavni „mons Caranthanus“ — gora sv. Urha, za njim se razprostira slavno Gosposvetsko polje, zibelka slovenstva, v daljavi pred njim pa se vzpenjajo v sinje nebo naše Karavanke. Naj mu bo Bog, kate-rega tudi v življenju ni pozabil, milostljiv sodnik! Njegovo delo pa naj prinaša obilo sadu med slovensko koroško mladino!

Dr. Fr. Kotnik.

¹ Das Grab als Tisch WS. II, (79—160).

² Ne 1855., kakor pravi Glaser.

¹ Glaser (IV. 167, 168) navaja deloma napačne podatke.

